

MINISTERUL MUNCII
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AL REPUBLICII MOLDOVA

UNITED NATIONS NATIONS UNIES
Departamentul ONU pentru Afaceri
Economice și Sociale (UNDESA)

Cum dezvoltăm programe locale de mobilizare comunitară a vârstnicilor?

Ghid pentru reprezentanții autorităților publice locale

Chișinău 2023

CUPRINS

Introducere	2
Ce este un program de mobilizare comunitară a vârstnicilor?	4
Etapele de dezvoltare a programului local de mobilizare comunitară a vârstnicilor.....	5
I. Identificarea nevoilor persoanelor în vârstă la nivel comunitar și stabilirea grupurilor de persoane în vârstă în funcție de nevoile identificate	5
II. Identificarea mobilizatorilor comunitari.....	9
III. Crearea grupurilor comunitare de autoajutorare, prin implicarea membrilor comunității.....	10
IV. Identificarea resurselor comunitare pentru mobilizarea persoanelor în vârstă	10
V. Implementarea activităților planificate	15
VI. Monitorizarea și evaluarea impactului activităților.....	16
Bune practici de mobilizare comunitară a vârstnicilor	18

Autoare:

Anastasia Oceretnîi

Alexandra Ermolenco

Introducere

În ultimele decenii, Republica Moldova se confruntă cu multiple provocări ale îmbătrânirii demografice rapide, în contextul unei scăderi în ritmuri alerte a numărului populației cu reședință obișnuită, cauzată de nivelul înalt al scăderii naturale și al migrației externe. Doar în ultimii 8 ani, populația cu reședință obișnuită a țării a scăzut cu 265,5 mii de persoane sau cu 9,3%, de la 2,9 milioane (anul 2014) până la 2,6 milioane (anul 2022). Pe fundalul acestei descreșteri a efectivului populației asistăm la o îmbătrânire a acesteia, accentuată în special după anii 2000. În perioada 2016-2023, populația de 60 de ani și peste a crescut cu peste 4 puncte procentuale și a atins valoarea de 23,8%. Coeficientul de îmbătrânire a femeilor a crescut și mai mult: cu aproximativ 6% comparativ cu anul 2016, fiind mai mare cu 7% în anul 2023 decât coeficientul de îmbătrânire în rândul bărbaților.¹

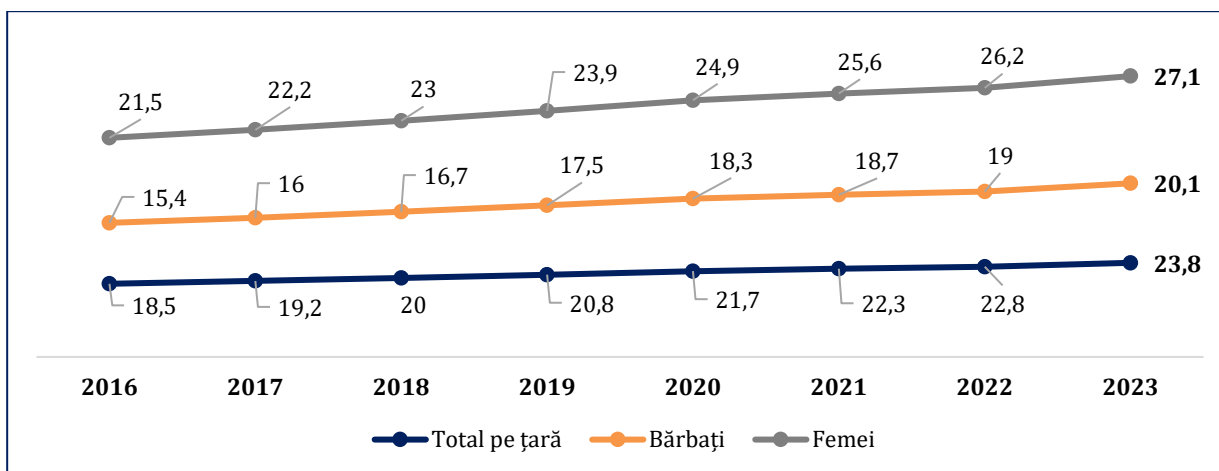

Figura 1. Coeficientul de îmbătrânire a populației
Sursa: Biroul Național de Statistică

Analizând situația vârstnicilor din R. Moldova, se constată că aceștia se confruntă cu o serie de bariere pentru ași trăia viața de zi cu zi activ și în mod destoinic: bariere ce țin de accesul la servicii sociale calitative, accesul la servicii de sănătate, accesul la informație, etc. Astfel, analizând situația vârstnicilor din R. Moldova, au fost identificate următoarele necesități care sunt indispensabile de a fi abordate în perioada ce urmează:

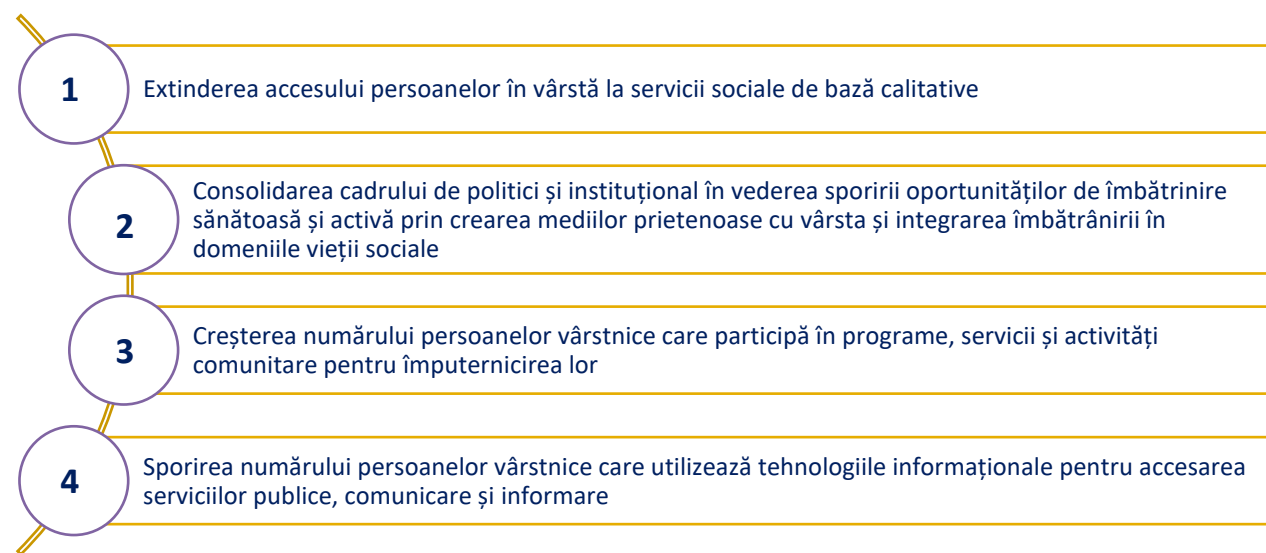
- necesitatea de fortificare a capacităților instituționale la nivel central și local, care să permită implementarea acțiunilor ce vizează îmbătrânirea activă, fapt determinat de implicarea scăzută a actanților în aplicarea documentelor de politici, prioritizarea precară a problemei la nivel local, resurse financiare limitate etc.;
- necesitatea de a asigura integrarea și participarea deplină a persoanelor în vârstă la viața socială, prin extinderea modalităților de consultare și implicare în procese decizionale la nivel local și național, a oportunităților de implicare în activități generatoare de venit și voluntariat, prin consolidarea dialogului intergenerațional;

¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138059&lang=ro

- necesitatea dezvoltării în continuare a sistemelor de securitate socială, de sănătate, de educație etc., care să permită valorificarea potențialului de îmbătrânire activă și sănătoasă, inclusiv prin asigurarea unei piețe a muncii incluzive pentru toate vârstele, dezvoltarea abilităților prin programe de educație formale și non-formale care să contribuie la fortificarea autonomiei persoanelor în vârstă;
- necesitatea creării mediului social, fizic, digital prietenos cu vârsta și mai accesibile pentru toate persoanele, prin implementarea unor soluții inovative în domeniul infrastructurii, prin continuarea integrării abordării îmbătrânirii active și sănătoase în toate domeniile, prin diminuarea singurătății și a izolării sociale prin încurajarea participării sociale, prin combaterea stereotipurilor, prejudecăților și discriminării bazate pe vârstă în toate domeniile vieții sociale.

În contextul celor menționate mai sus, în anul 2023, în Republica Moldova, a fost aprobat un nou [Program privind îmbătrânirea activă și sănătoasă \(2023-2027\)](#). Elaborarea programului este determinată de necesitatea consolidării eforturilor tuturor actorilor în vederea promovării politicilor care să răspundă nevoilor unei populații îmbătrânite. Programul vine să asigure realizarea angajamentelor asumate de Republica Moldova în anul 2002 prin aderarea la Planul internațional de acțiune pentru îmbătrânire de la Madrid, care își propune ca persoanele de pretutindeni să îmbătrânească în siguranță și demnitate și să continue să participe în societățile lor ca cetățeni cu drepturi depline. În același timp, declararea de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite a perioadei 2021-2030 ca fiind Decada Îmbătrânirii Sănătoase, impune necesitatea dezvoltării politicilor, în special în domeniul de sănătate pentru adaptarea acestuia la nevoile populației. Programul este elaborat și în conformitate cu Rezoluția Parlamentului European din 7 iulie 2021 referitoare la îmbătrânirea populației vechiului continent – posibilități și provocări legate de politica privind îmbătrânirea populației după 2020 (2020/2008(INI)) și Declarația Ministerială de la Roma, adoptată cu ocazia celei de a cincea Conferințe ministeriale a Comisiei Economice pentru Europa a ONU privind îmbătrânirea (2022).

Programul are drept scop atingerea a patru obiective majore:

Întru atingerea acestor obiective, Autoritățile Publice Locale au un rol indispensabil, în special prin crearea programelor locale de mobilizare a vârstnicilor. Acest ghid vine drept suport pentru reprezentanții APL întru conceptualizarea programelor de acest fel, conținând informații despre etapele procesului de dezvoltare a astfel de programe, exemple și mostre utile.

Ce este un program de mobilizare comunitară a vârstnicilor?

Un program de mobilizare comunitară a persoanelor vârstnice reprezintă un ansamblu de activități cu caracter civic, social, cultural sau educațional, desfășurate cu și pentru persoanele în vârstă.

Scopul programelor de mobilizare a persoanelor vârstnice este de a încuraja și organiza persoanelor vârstnice pentru a fi active, pentru a se implica în activități comunitare, care să contribuie la îmbunătățirea calității vieții, inclusiv a stării de sănătate, extinderea cunoștințelor, formarea de abilități și petrecerea timpului liber.

Obiectivele programelor de mobilizare a persoanelor vârstnice sunt:

- ✓ promovarea îmbătrânirii active;
- ✓ îmbunătățirea incluziunii și participării sociale a persoanelor în vârstă;
- ✓ sensibilizarea comunității la nevoile persoanelor în vârstă;
- ✓ consolidarea dialogului și relațiilor inter generaționale;
- ✓ sporirea stării de bine în rândul persoanelor în vârstă;

Exemple de programe comunitare de mobilizare a persoanelor vârstnice:

Programe	Exemple de activități ale programului
Promovarea modului de viață sănătos	a) dotarea unor spații cu echipament sportiv pentru persoanele în vârstă, b) dezvoltarea unui program de exerciții fizice adaptate pentru persoanele vârstnice cu implicarea unui profesor de educație fizică sau sala de sport din localitate, c) desfășurarea unei „competiții sportive” inter generaționale, d) montarea unor table de șah in aer liber, într-un loc public.
Petrecerea timpului liber prin activități artistice	a) susținerea instituirii unei sărbători locale a persoanelor vârstnice, b) susținerea sesiunilor de pictură în aer liber (pentru cei interesați de pictura) , c) susținerea unor cursuri de dans/club de dans (popular, zumba pentru seniori etc.), d) susținerea și promovarea unui ansamblu format din persoane vârstnice, e) montarea unor scene exterioare pentru manifestări culturale.
Educația pe tot parcursul vieții	a) constituirea unor cluburi de lectură a vârstnicilor, drept platformă de comunicare și schimb de opinii. În cadrul cluburilor pot fi implicați tinerii în calitate de cititori și public, cât și vârstnicii pot să desfășoare activități de lectură în grădinițe/școli. b) cursuri de IT, cu implicarea tinerilor voluntari sau a unui profesor din instituția școlară, bibliotecarul, c) cercuri de activități de meșteșugărit cu implicarea tinerilor, d) cursuri de fotografie, ulterior pot fi organizate expoziții de fotografie, e) cursuri pentru desfășurarea exercițiilor de memorie și concentrare
Participare socială și implicare în procesul decizional	a) crearea Consiliului consultativ al vârstnicilor, cât și susținerea lor, atât prin abilitare, cât și prin oferirea resurselor necesare bunei desfășurări, b) consolidarea competenței de identificare a nevoilor persoanelor vârstnice, comunicarea cu vârstnicii, c) suport în facilitarea transmiterii informației pentru persoanele vârstnice (exemplu: montarea unor panouri informative în diverse părți ale localității, elaborarea unui ziar local) d) amenajarea unui spațiu destinat activităților desfășurate și dedicate persoanelor vârstnice (exemplu: suport în amenajarea unei alei a vârstnicilor în localitate, unde aceștia pot petrece diferite activități, cât și să fie împuterniciți de îngrijirea acestui spațiu

Etapele de dezvoltare a programului local de mobilizare comunitară a vârstnicilor

Pentru a atinge rezultatele scontate, un program urmează să respecte un ciclu întreg de etape: de la etapa de conceptualizare, până la etapa de monitorizare. În cazul în care programul nu va avea la bază o intervenție bine gândită și clară, acesta riscă să fie desfășurată în zadar. Prin urmare, un program are 3 componente principale:

- I. Etapa de conceptualizare a programului:
 - Identificarea nevoilor persoanelor în vârstă la nivel comunitar și stabilirea grupurilor de persoane în vârstă în funcție de nevoile identificate
 - Identificarea mobilizatorilor comunitari
 - Crearea grupurilor comunitare de autoajutorare, prin implicarea membrilor comunității
 - Identificarea resurselor comunitare pentru mobilizarea persoanelor în vârstă
- II. Implementarea activităților planificate din cadrul programului
- III. Monitorizarea și evaluarea impactului activităților

Mai jos vom parcurge fiecare etapă în parte.

I. Identificarea nevoilor persoanelor în vârstă la nivel comunitar și stabilirea grupurilor de persoane în vârstă în funcție de nevoile identificate

Procesul de identificare a nevoilor persoanelor vârstnice este un proces indispensabil la etapa de conceptualizare a programului. Această etapă include acțiuni de cercetare și analiză a situației vârstnicilor, în special la nivel local, elucidând barierele cu care se confruntă aceștia la etapa actuală și necesitățile care le au. Procesul de identificare a nevoilor persoanelor vârstnice trebuie să constituie un proces complex, în care se implică și diverși actori sociali care au tangență cu acest sector.

Pentru ca APL-ul să identifice corect ce aspecte anume trebuie abordate în cadrul acțiunilor care urmează să le întreprindă, e necesar (i) să desfășoare analiza situației actuale ale vârstnicilor, elucidând cele mai stringente bariere/ probleme ale vârstnicilor și (ii) să desfășoare analiza cauzală ale acestor probleme. Mai multe detalii despre fiecare proces în parte, a se vedea mai jos:

Analiza situației actuale ale vârstnicilor din localitate

Pentru a desfășura cercetarea privind situația persoanelor vârstnice în localitate, de regulă, sunt utilizate trei tipuri de evidențe (surse de date):

A. Analiza datelor statistice disponibile la nivel local și național privind situația vârstnicilor.

Pentru a aprecia care este situația vârstnicilor la etapa actuală, pot fi analizate datele statistice disponibile atât la **nivel local**: cele ce se colectează de către Primărie, Direcția de asistență socială, Consiliul raional, etc., cât și cele la **nivel național**: precum cele furnizate de Biroul Național de Statistică, Agenția de Ocupare a Forței de muncă, rapoartele analitice elaborate de către diverse instituții abilitate în desfășurarea cercetărilor sociologice, etc. Pentru a avea o

imagine amplă a necesităților persoanelor vârstnice, analiza trebuie să cuprindă date dezagregate pe diverse criterii, cum ar fi: sex, vârstă, nivel socio-economic, nivel de studii, statutul ocupațional, etc. Acest fapt vă va permite să identificați care sunt particularitățile specifice a diferitor grupuri de vârstnici în parte și spre care grup țintă trebuie să vă orientați activitățile.

B. Colectarea datelor statistice adiționale la nivel local

Datele statistice pe care le veți găsi la nivel național, de regulă, prezintă situația populației, inclusiv vârstnicilor, la nivel de țară. Deși există date generate per fiecare raion, acestea pot să nu reprezinte realitatea localității Dvs. Prin urmare, se recomandă ca la nivel local să fie colectate date adiționale care vor permite identificarea situației vârstnicilor. Atunci când acest proces va fi desfășurat sistematic, datele vor putea fi comparate în timp, și astfel, veți putea monitoriza progresele și regresele cu privire la situația vârstnicilor în localitatea pe care o reprezentați.

Metodele de colectare ale acestor date pot fi:

1. sondaj desfășurat la nivel local, fie de companie sociologică, fie de un grup de localnici împuterniciți. Sondajul trebuie să cuprindă câți mai mulți respondenți, pentru a avea opiniile mai multor persoane.
2. interviuri cu persoanele cheie- cu reprezentantul/ reprezentanta Direcției Asistenței Sociale, care de regulă interacționează des cu persoanele vârstnice, o persoană care a preluat responsabilitățile unui mobilizator comunitar (vez. pct. II) sau cu reprezentanții diverselor organizații care se ocupă de problemele vârstnicilor sau sunt reprezentante de către persoanele vârstnice.
3. discuții de grup- pot fi desfășurate discuții cu mai multe persoane concomitent, fiind un exercițiu care motivează mai multe persoane de a-și expune opinia atunci când văd exemplul altcuiva. Discuțiile de grup trebuie moderate de către o persoană, și trebuie să se bazeze pe o listă de subiecte bine definită care urmează a fi abordate.

Recomandări privind datele care pot fi colectate la nivel local:

- Date demografice: vârsta, sex, statutul ocupațional, nr. membrilor în familie, etnie, etc.
- Care este opinia respondenților cu privire la cele mai mari bariere pe care le întâmpină zilnic:
 - dificultate în a beneficia de servicii sociale
 - serviciile sociale sunt livrate necalitativ
 - serviciile sociale nu corespund necesităților vârstnicilor din localitate
 - acces redus la spații amenajate pentru petrecerea timpului liber
 - dificultate în a beneficia de oportunitățile oferite de APL de a petrece timpul liber (din cauza lipsei de transport, mobilitate redusă, conținut nepotrivit vârstei, etc.)
 - lipsa sau insuficiența spațiilor amenajate pentru practicarea sportului (lipsa spațiilor, amenajare nepotrivită vârstei, etc.)
 - acces redus la informație (informarea despre deciziile locale este insuficientă, nu este pe înțelesul tuturor, nu există acces la televiziune sau internet unde pot fi vizualizate informațiile necesare, știrile actuale, sau există dar nu este capacitatea de a le utiliza etc.)
 - *Această listă urmează a fi completată în dependență de subiectele care se doresc a fi abordate.*

- Care este opinia respondenților cu privire la măsurile întreprinse de către APL pentru a le oferi oportunitatea de a îmbătrâni activ și sănătos:
 - respondenții cunosc despre eforturile care sunt întreprinse de către APL?
 - beneficiază de facilitățile create de APL în acest sens? Dacă nu, de ce?
 - ce ar mai putea întreprinde APL-ul pentru a redresa mai bine barierele cu care se confruntă vârstnicii?
 - cum apreciază nivelul de implicare a vârstnicilor în procesul de decizie? APL-ul consultă subiectele care vizează persoanele vârstnice cu aceștia sau nu?

C. Organizarea evenimentelor publice

Pentru validarea constatărilor care au fost elucidate în urma colectărilor de date, se recomandă să fie organizate diverse evenimente ca: ședințe publice, mese rotunde, dezbateri. Pe lângă faptul că aceste activități vor permite validarea barierelor identificate, ele creează spațiu adițional de discuții și schimb de opinii, care drept rezultat generează și alte constatări.

De regulă, aceste evenimente sunt coordonate de către reprezentanții APL, sau, cu suportul acestora, pot fi împuterniciți alte persoane din localitate care pot prelua această responsabilitate. Activitățile publice trebuie să fie deschise pentru participare oricărei persoane care ar putea avea o contribuție la acest subiect, prin urmare, organizatorii acestor evenimente au de datorie să informeze cât mai mulți localnici pentru a le oferi oportunitatea să participe.

Se recomandă ca datele colectate atât la nivel local, cât și în urma organizării evenimentelor publice, să fie sistematizate utilizând instrumente electronice (de ex. Microsoft Excel), care vor permite păstrarea lor pentru a fi utilizate în următoarele analize/ cercetări.

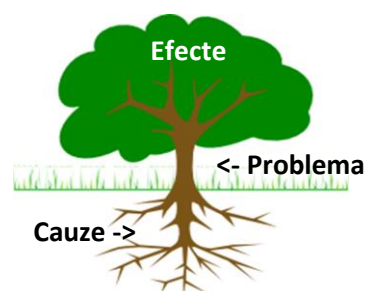
Cele mai importante reguli care trebuie respectate în procesul de analiză sunt:

- (i) utilizarea surselor veridice de date (cum ar fi datele Biroului Național de Statistică, datele unității teritoriale de statistică, etc.);
- (ii) analiza datelor actualizate, întrucât datele statistice care au fost colectate mult timp în urmă, nu neapărat vor reflecta aceeași situația ca la etapa de conceptualizare a programului;
- (iii) se recomandă să analizați cât mai multe surse de date disponibile, dar de proveniență credibilă.
- (iv) pe parcursul procesului de cercetare și analiză este imperativ de a implica persoanele vârstnice din localitate, or, acestea cunosc cel mai bine cu ce bariere se confruntă și ce necesități au în prezent.

Analiza cauzală a problemelor cu care se confruntă vârstnicii

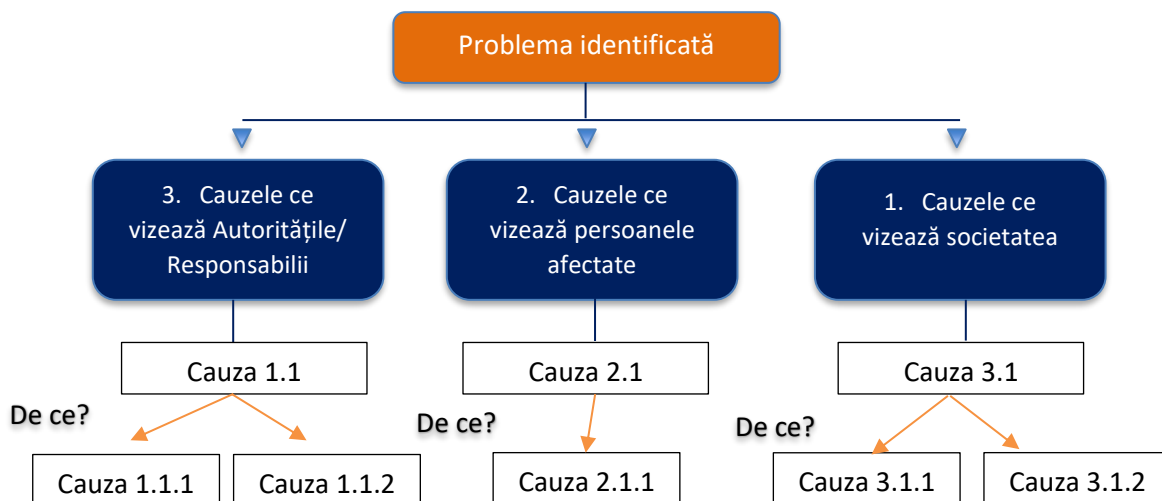
Procesul de analiză a situației vârstnicilor la nivel local, de regulă, se încheie cu o listă de constatări, de exemplu: tot mai puțini vârstnici participă în activități culturale, nivelul de informare despre activitatea APL-ului în rândul vârstnicilor este scăzut, etc. Atunci când aceste probleme sunt elucidate, următoarea etapă constă în identificarea cauzelor acestora. Acest proces de asemenea necesită atenție sporită pentru că intervenția programului care urmează să fie elaborat, va fi bazată pe activități de diminuare a cauzelor problemelor identificate.

În procesul de analiză a cauzelor problemelor vă recomandăm să utilizați instrumentul: Arborele cauzal. Problema identificată este asociată cu trunchiul unui arbore, coroana arborelui reprezentând efectele care sunt produse de problema analizată, iar rădăcinile acestuia reprezintă cauzele problemei. Asemeni unui arbore, dacă sunt abordate doar efectele problemei (coroana), mai devreme sau mai târziu arborele va genera efecte noi (crengi noi). Și doar atunci când acțiunile sunt orientate spre cauzele acestora (rădăcinile), problema poate fi diminuată și soluționată definitiv.

Instrumentul Arborele cauzal.

Arborele este instrumentul cel mai eficient de analiză, care permite să evaluăm într-un mod sistematic și complex motivele manifestării unei probleme. În majoritatea cazurilor, problema identifică e un rezultat al îmbinării mai multor factori, iar arborele cauzal permite efectuarea analizei atât pe orizontală (prin prisma actorilor ce au determinat apariția decalajului analizat – decidenți, titularii de drepturi și piață), cât și pe verticală (prin prisma tipului de cauze).

IMPORTANT DE REȚINUT:

✓ cu cât analiza cauzală va fi efectuată mai detaliat și mai profund, cu atât mai ușor vor fi identificate motivele fundamentale ce urmează a fi abordate de către APL pentru a reuși cu diminuarea sau depășirea problemelor identificate;

✓ este foarte important de analizat cauzele prin prisma tuturor actorilor implicați, întrucât aceasta ajută să descoperim noi cauze, totodată, acest lucru va permite ca intervențiile care vor fi elaborate să fie concentrate pe anumite grupuri de persoane, și nu dispersate;

✓ esențial este să fie dedicat timp suficient pentru elaborarea schemei logice a cauzelor prin cercetarea surselor veridice de informație, prin apelarea la date statistice dezagregate și prin adresarea a cât mai multe întrebări de tipul „De ce?”. Aici vor fi utilizate constatările și concluziile care au fost generate în procesul de colectare a datelor.

II. Identificarea mobilizatorilor comunitari

Mobilizatorul comunitar reprezintă o persoană care desfășoară sau/ și este implicată în activități de mobilizare a localnicilor, în cazul nostru, al persoanelor vârstnice. Mobilizatorul comunitar este desemnat de către localnici sau poate fi propus de către APL. De regulă, mobilizatorul comunitar reprezintă grupul vârstnicilor, prin urmare, este o persoană ce are vârsta de peste 55 ani. Activitatea ce o desfășoară mobilizatorul comunitar este voluntară, dar care un rol foarte important în procesul de participare civică a localnicilor și în constituirea unui dialog constructiv între populația vârstnică și APL.

Cine poate deveni un mobilizator comunitar?

- ✓ persoană băștinașă în localitatea în care urmează să desfășoare activități, care cunoaște care sunt particularitățile localităților și istoricul acesteia;
- ✓ persoană ce are vârsta de cel puțin 55 de ani;
- ✓ persoană cointerată în procesul de participare civică și motivare a celorlalți locuitori pentru a o face la fel;
- ✓ persoană disponibilă de a se implica în diverse tipuri de activități de mobilizare comunitară, cât și disponibilă pentru a reprezenta interesele persoanelor vârstnice către APL.

Ce responsabilități are mobilizatorul comunitar?

- ✓ informarea populației vârstnice cu privire la oportunitatea îmbătrânirii active;
- ✓ identificarea persoanelor vârstnice active și a potențialilor parteneri în realizarea activităților de mobilizare;
- ✓ identificarea nevoilor persoanelor în vârstă și stabilirea grupurilor de vârstnici în funcție de nevoile identificate;
- ✓ organizarea campaniilor de sensibilizare a comunității cu privire la nevoile persoanelor vârstnice;
- ✓ elaborarea planului de activități în cadrul programului de mobilizare;
- ✓ organizarea persoanelor în vârstă pentru a participa la activitățile de mobilizare;
- ✓ motivarea și încurajarea dialogului între generații la nivel comunitar;
- ✓ inițierea acțiunilor menite să descurajeze pasivitatea și apatia în rândul vârstnicilor;
- ✓ consolidarea încrederii, toleranței și cooperării între membrii comunității;
- ✓ acordarea asistenței pentru organizarea activităților (ședințe, ateliere de lucru, etc.);
- ✓ participarea la monitorizarea acțiunilor implementate în beneficiul persoanelor în vârstă;
- ✓ asistarea comunității în crearea și extinderea relațiilor cu alte comunități și obținerea de suport în desfășurarea programelor de mobilizare a persoanelor vârstnice.

III. Crearea grupurilor comunitare de autoajutorare, prin implicarea membrilor comunității

Grupurile de autoajutorare sunt grupuri organizate într-un mod autonom de persoanele vârstnice, care au aceleași probleme sau nevoi și care își exprimă dorința de a face ceva împreună pentru a spori nivelul de bunăstare emoțională/de a se simți mai bine. Organizarea acestor grupuri poate fi impulsionată atât de primărie, cât și de persoanele vârstnice din comunitate sau mobilizatorii comunitari. Activitatea acestora poate fi susținută de APL, atât prin activități de mobilizare, cât și prin oferirea resurselor necesare, cum ar fi spațiu pentru desfășurarea unor întruniri. În cadrul programelor locale de mobilizare a vârstnicilor, grupurile comunitare de autoajutorare constituie o resursă pentru a mobiliza localnicii, și pentru a recruta beneficiari în cadrul acestora.

Sarcina grupurilor de autoajutorare ar consta în:

- discuții și schimbul de experiență în depășirea unei probleme personale
- schimbul de informații cu privire la diverse aspecte ale vieții
- suport reciproc în realizarea unor sarcini prin gospodărie
- mobilizarea altor persoane din comunitate în oferirea suportului persoanelor în vârstă.

Grupurile de autoajutorare pot fi constituite, ținându-se cont de locul de reședință a persoanelor vârstnice, spre exemplu pe mahale/cartiere.

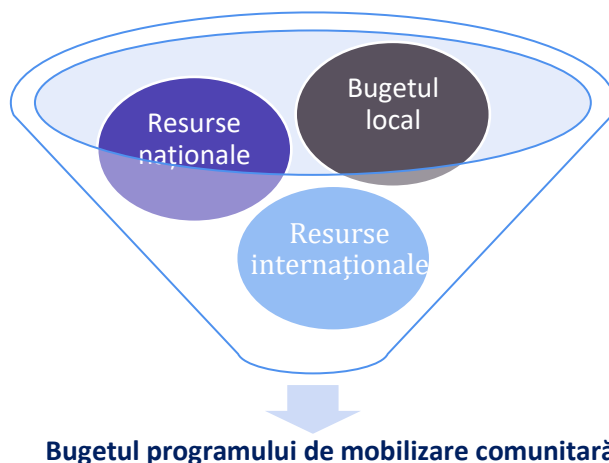
IMPORTANT DE REȚINUT:

Activitatea în cadrul grupurilor este realizată pe bază de voluntariat. În organizarea acestora pot fi implicate persoane vârstnice cu autoritate în comunitate: cadre didactice, funcționari, medici etc., care au abilități organizatorice. În activitatea grupurilor pot fi atrase și persoane mai tinere, care își exprimă acordul de ajutorare a persoanelor în vârstă.

IV. Identificarea resurselor comunitare pentru mobilizarea persoanelor în vârstă

În urma conceptualizării programului de mobilizare comunitară a vârstnicilor, este indispensabil elaborarea unui buget, care include toate resursele necesare pentru buna desfășurare a acestuia. Resursele pot fi atât monetare, cât și nemonetare, iar resursa indispensabilă fiind cea umană.

- **resurse umane**- persoane, de regulă localnici, care ar fi disponibile pentru a se implica în activitățile pentru și cu persoanele în vârstă. În acest caz pot fi implicați mobilizatorii comunitari și grupurile de autoajutorare, organizațiile societății civile (ONG-uri) din localitate, grupurile de tineri și elevi identificați împreună cu instituția de învățământ din localitate, voluntari din localitate;
- **resurse materiale**- diverse consumabile necesare pentru activități, precum: materiale didactice (hârtie, creioane, carioci etc.), de manufactură/artizanat (ață, croșete etc.); produse alimentare neperisabile; materiale de construcție, etc. Aceste resurse pot fi colectate prin campanii de donație la nivel comunitar sau drept contribuție din partea agenților economici, drept rezultat a unui parteneriat cu APL-ul;
- **resurse financiare**, reprezintă fonduri monetare provenite din diverse surse (buget locale, finanțări nerambursabile de la instituții/ organizații naționale sau/ și internaționale)

Resurse naționale	- Concursurile de granturi lansate de către Ministerele R. Moldova - Concursurile lansate în cadrul Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală - Parteneriate cu organizațiile non-guvernamentale, care au drept scop atragerea de proiecte - Parteneriate cu agenții economici (contribuție monetară și nemonetară) - Atragerea resurselor prin Asociații de dezvoltare intercomunitară
Resurse internaționale	Concursurile de granturi lansate de către organizații internaționale, parteneri de dezvoltare a R. Moldova, pentru APL: - Guvernul României - Uniunea Europeană - USAID (Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională) - Ambasada Statelor Unite ale Americii - GIZ Moldova - Swiss Cooperation Office (Oficiul Elvețian de Cooperare)

IMPORTANT DE REȚINUT:

- ✓ Condiția principală pentru elaborarea unui buget corect și suficient este conceptualizarea clară și detaliată a activităților care urmează a fi desfășurate;
- ✓ asigurarea unei comunicări periodice cu comunitatea cu privire la resursele comunitare identificate vor spori nivelul de încredere în APL, și vor motiva comunitatea să contribuie și în continuare;
- ✓ asigurarea transparenței mijloacelor colectate;
- ✓ implicarea persoanelor vârstnice în colectarea și gestionarea mijloacelor identificate;
- ✓ utilizarea mijloacelor/resurselor în corespundere cu planul de activități stabilit.

A se vedea mai jos exemple de buget.

Exemple de buget al unui program de mobilizare comunitară a vârstnicilor

a) pe tipuri de activități

B.L.#	Item	Specificații	Unitatea de măsură	Cantitatea	Prețul per unitate, MDL	Suma, MDL	Contribuția	Contribuția	Comentarii
1.	Activitatea nr 1. Training pentru mobilizatorii comunitari								
1.1.	Pauza de cafea								
1.2.	Chirie sală								
1.3.	Materiale pentru training								
	Total Activitatea nr.1								
2.	Activitatea nr 2. Conferință de presă privind problemele vârstnicilor								
2.1.	Chirie sală de conferință								
2.2.	Publicarea unei știri								
	Total Activitatea nr.2								
	GRAND TOTAL								

b) pe tipuri de categorii de buget

B.L.#	Item	Specificații	Unitatea de măsură	Cantitatea	Prețul per unitate, MDL	Suma, MDL	Contribuția	Contribuția	Comentarii
1.	Experți								
1.1.	Expert în domeniul drepturilor omului								
1.2.	Expert în domeniul participării civice								
1.3.	Expert în domeniul financiar								
	Total 1								
2.	Servicii								
2.1.	Chirie sală								
2.2.	Alimentare								
	Total 2								
GRAND TOTAL									

Exemple de costuri ce pot fi incluse în bugetul programelor de mobilizare comunitară

Categorie de buget	Exemplu
Resurse umane	Rata salariului angajaților cu regim de muncă complet, cu regim de muncă parțial
Transport	Cheltuieli de transport pentru experții/ echipa care se vor deplasa în teritoriu, rambursarea cheltuielilor de transport pentru participanți, etc.
Experți	Rata remunerării pentru experții care vor fi implicați în activitățile programului (pe zi, pe ora, per contract, per produs)
Echipament	Costuri ce vizează procurarea unui echipament, mobilier, transport
Cheltuieli neprevăzute (EN: Contingency, Miscellaneous)	Cheltuieli neprevăzute

V. Implementarea activităților planificate

Drept urmare a conceptualizării programului și identificare diverselor resurse, este necesar să fie elaborat un plan de activități cât mai detaliat. De regulă, un program poate avea o durată mai îndelungată de un an, pe când planul de activități se recomandă a fi elaborat pentru fiecare an în parte, ba chiar planificat per trimestru sau per luni. În elaborarea acestui plan este relevantă asigurarea participării persoanelor în vârstă și a grupurilor de inițiativă locală ale vârstnicilor. Planul de activități va conține activități care vor contribui la activizarea persoanelor vârstnice, cu impact asupra calității vieții acestora, și neapărat activități ce vor asigura atingerea obiectivelor majore propuse în cadrul programului dezvoltat. Activitățile incluse în plan trebuie conțină inclusiv informație cu privire la rezultatele scontate, care să poată fi monitorizate și ulterior evaluat impactul.

Exemplu de plan de activități:

Obiectiv	Acțiune	Termen de realizare	Costuri	Responsabil de implementare	Parteneri	Indicatori de progres	Proceduri de raportare și evaluare
Ob.1. Sporirea participării persoanelor vârstnice în activități culturale							
1.1.	Organizarea ansamblului coral al femeilor și bărbaților în vârstă	Trimestrul 2, 2024	50 mii lei	V. Ionel, specialist primărie M. Gheorghită, reprezentant al grupului de inițiativă locală	Agentul economic X	Ansamblu constituit	Număr de persoane vârstnice informate despre oportunitatea dată Număr de persoane identificate pentru a participa în activitățile ansamblului Echipament vestimentar procurat

1.2.	Desfășurarea a manifestării cultural-artistice dedicate Zilei persoanelor în vârstă	Trimestrul 4, 2024	10 mii lei	Conducătorul ansamblului	Primăria	Manifestarea organizată și desfășurată	Număr de persoane în vârstă participante la activitate

IMPORTANT DE REȚINUT:

✓ asigurarea implicării persoanelor în vârstă în elaborarea planului de acțiuni este crucială, cât și în dezvoltarea întregului program, or, aceștia cunosc cel mai bine care sunt activitățile necesare pentru buna implementare a programului

✓ mobilizarea comunității în susținerea activităților incluse în planul de acțiuni este importantă, deoarece asta va motiva localnicii să se implice activ în implementarea acestuia

VI. Monitorizarea și evaluarea impactului activităților

Implementarea eficientă a planului de activități ale programului și utilizarea corectă a resurselor disponibile vor asigura buna implementare a programului în sine, și atingerea obiectivelor propuse în cadrul acestuia. Iar asigurarea acestui proces este un rezultat al activităților continue de monitorizare și evaluare ale celor desfășurate. Monitorizarea reprezintă observarea regulată și înregistrarea activităților desfășurate în cadrul unui proiect sau program prin culegerea sistematică și periodică de date.

În acest context monitorizarea implementării planului de activități constă în identificarea realizărilor în cadrul planului și a aspectelor slabe/riscurilor care apar în implementarea planului de activități.

Prin exercițiul monitorizării, se poate de a da răspuns la următoarele aspecte:

- Câte persoane în vârstă au fost implicate în activitățile?
- În ce măsură activitățile sunt apreciate de persoanele vârstnice?
- Care sunt costurile pentru desfășurarea activităților? Resursele sunt cheltuite conform bugetului?
- Ce schimbări au loc? Sunt realizate toate activitățile planificate?

În baza rezultatelor monitorizării pot fi:

- stabilite măsuri de remediere/control al riscurilor,
- consolidată capacitatea echipei pentru atingerea rezultatelor scontate,
- mobilizarea de resurse adiționale și altele,

Monitorizarea poate fi realizată prin discuții cu responsabilii de activități, dar și cu participanții acestora, analiza postărilor pe rețelele de socializare/pagini web care reflectă activitățile desfășurate, analiza rapoartelor cu privire la activități etc. În rezultat se elaborează un raport/o notă informativă cu privire la rezultatele monitorizării.

Prin evaluare se are în vedere analiza aprofundată a realizărilor obținute în cadrul unor proiecte/activități. Evaluarea impactului activităților de mobilizare a persoanelor vârstnice are ca scop identificarea modului în care activitățile date au atins rezultatele scontate. Evaluarea poate fi desfășurată prin:

- ședințe de discuție cu privire la rezultatele atinse,
- sondaje de opinie, discuții de grup în rândul persoanelor beneficiare a activităților, actorilor comunitari implicați în organizarea și desfășurarea activităților de mobilizare,
- analiza rapoartelor/notelor informative ale monitorizării,
- analiza postărilor pe rețelele de socializare/pagini web care prezintă informații cu privire la activitățile desfășurate.

Prin evaluare, pot fi date răspuns la următoarele aspecte:

- Care este efectul activităților desfășurate?
- În ce măsură activitățile au răspuns la așteptările și nevoile persoanelor în vârstă din comunitate?
- Cât de eficient au fost utilizate resursele?
- Care au fost principalele limite/aspecte negative ale activităților desfășurate?

Recomandări privind întrebările care pot fi adresate în procesul de evaluare:

- a) Care activități v-au atras atenția? Prin ce?
 - b) Care activități nu au prezentat interes pentru persoanele în vârstă? De ce?
 - c) Cum s-a schimbat situația persoanelor vârstnice în comunitate după implementarea activităților de mobilizare?
 - d) Ce activități ar putea fi realizate în viitor?
 - e) Ce aspecte pot fi îmbunătățite în implementarea programelor de mobilizare a persoanelor în vârstă?
 - f) Cum ați putea să vă implicați în organizare/implementarea activităților?
- Rezultatele evaluării pot ajuta la revizuirea și ajustarea programului pentru lansarea unui nou ciclu, dar și la dezvoltarea unor noi programe/activități de mobilizare a persoanelor vârstnice.

IMPORTANT DE REȚINUT:

- ✓ asigurarea implicării persoanelor în vârstă în procesul de evaluare este foarte necesar, pentru a colecta date veridice de la beneficiarii direct al programelor;
- ✓ prezentarea rezultatelor evaluării comunității și partenerilor, va servi drept motivare pentru alți localnici să se implice în activitățile viitoare, dar și va motiva partenerii să ofere suport în astfel de acțiuni și în continuare;

Bune practici de mobilizare comunitară a vârstnicilor

Țara	Exemple de acțiuni și programe de mobilizare comunitară a vârstnicilor
Irlanda	<i>Consiliul persoanelor vârstnice</i> la nivelul autorităților locale (nivel de localitate și regiune). Consiliul identifică nevoile și ariile prioritare de intervenție, informează autoritățile și participă la procesul de luare a deciziilor, monitorizează implementarea strategiilor locale
Slovenia	La nivelul municipalităților este constituit un <i>comitet local onorific al seniorilor</i> format din 20 persoane, implicat în dezvoltarea programelor integratoare pentru crearea localității prietenoase vârstei <i>Organizarea echipelor de voluntari</i>, care oferă suport persoanelor vârstnice din localitate <i>Desfășurarea de programe culturale, sportive</i>, organizate atât de autorități, cât și de alte instituții, ce au drept scop petrecerea activă a timpului liber <i>Programe de consolidare a solidarității între generații</i>, prin desfășurarea sesiunilor de instruire a vârstnicilor în utilizarea TIC de către tineri <i>Șoferi voluntari</i>, care cu susținerea financiară pentru combustibil din partea autorităților, oferă servicii de transport gratuite vârstnicilor din localitate <i>Întâlniri cu vârstnicii</i>, pe diverse subiecte, atât cu scop de informare, cât și pentru asigurarea unei bunăstări emoționale
Polonia	<i>Clubul seniorilor</i>, fiind un grup constituit pentru a desfășurare diverse activități de mobilizare comunitară <i>Competiții sportive</i>, destinate vârstnicilor, sau desfășurate cu participarea acestora <i>Activități culturale</i> Spre exemplu, „Sărbătorile vârstnicilor” activitate implementată în Katowice din 2017, inițiate de cetățenii în vârstă, care în timpul consultărilor publice au semnalat necesitatea organizării de evenimente în care să poată cânta, dansa și să-și facă noi prieteni. Având în vedere importanța sănătății emoționale, sentimentul de apartenență la un grup mai larg și prevenirea stărilor depresive (cu care se confruntă unele persoane în vârstă

	singuratic), autoritățile orașului Katowice au decis să implementeze „Sărbătorile vârstnicilor”, care includ o serie de sărbători tematice/petrecheri de dans pentru persoanele în vârstă, care includ nu numai muzică și cântece (cu artiști din Silezia), ci și un grup divers de invitați, cum ar fi jurnaliști locali, animatori de viață culturală, medici și/sau copii din școlile locale. Scopul acestei practici este de a preveni excluziunea socială și de a promova activitatea și solidaritatea intergenerațională. Responsabil de sarcină este o organizație neguvernamentală, selectată prin licitație deschisă și primește finanțare de la bugetul orașului, care este gratuită pentru participanți. Sărbătorile au loc în sălile centrelor comunitare municipale din diferite cartiere ale orașului pentru a asigura accesibilitatea tuturor locuitorilor orașului. <i>Cursuri gratuite de TIC</i> Spre exemplu, există multe oportunități educaționale pentru persoanele în vârstă în orașul Ljubljana. Conștienți de importanța alfabetizării informatice în rândul persoanelor în vârstă, Ljubljana a fost prima municipalitate din Slovenia care a aderat la alfabetizarea computerizată sistematică în rândul populației în vârstă în 2007. Scopul este de a le abilita persoanele în vârstă în utilizarea noilor tehnologii și comunicații. Lecțiile de alfabetizare informatică sunt gratuite pentru participanți. Fondurile pentru implementarea cursurilor IT sunt asigurate prin bugetul orașului Ljubljana. <i>Programul „nevoia de locuință”, implementat în or.Stargard, care constă în dezvoltarea de locuințe asistate, dotate cu sisteme de alertă</i> <i>Instituirea centrelor de zi, care prestează servicii de îngrijire, reabilitare și socializare pentru persoanele vârstnice</i>
Japonia	Autoritățile din or. Toyama au ales să se concentreze asupra pregătirii agricole a vârstnicilor, astfel crescând capacitatea de angajare a persoanelor în vârstă. Această inițiativă vine drept răspuns la scăderea numărului de muncitorii agricoli ai orașului. Școala Rakuno îi ajută pe seniori să-și înceapă singuri producția agricolă și oferă suport fermierilor existenți.
Marea Britanie	<i>Programul local de mobilizare</i> funcționează prin implicarea diverselor rețele locale deja existente, care încearcă să aducă împreună toți actorii locali relevanți pentru a îmbunătăți și coordona serviciile și inițiativele pentru persoanele în vârstă. Acestea includ grupuri și asociații comunitare, rezidenți și furnizorii de servicii.
Canada	<i>Programul de asistență pentru vârstnici</i> În cadrul programului seniorii voluntarii îi ajută pe alți vârstnici să rămână activi și sănătoși în comunitățile lor locale. Programul vizează persoane de 50 de ani și mai mult, în zona Greater Vernon (Canada), care trăiesc independent (singuri), și care se confruntă cu anumite limitări în viața de zi cu zi din cauza procesului de

	îmbătrânire. Mulți dintre seniorii care beneficiază de servicii sunt izolați social ca urmare a unor probleme financiare, bariere de sănătate fizică și/sau mentală. Programul este o modalitate de a promova adaptarea pozitivă la schimbările legate de vârstă și permit adulților în vârstă să rămână activi. Acest program permite, de asemenea voluntarilor de a se conecta și a se sprijini reciproc, aducând în același timp contribuție în comunitatea lor, prin diverse activități.

Alte resurse informaționale utile pentru desfășurarea programelor comunitare de mobilizare a persoanelor vârstnice:

https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/people/seniors/about-seniorsbc/pdf/mhls_aap_cs.pdf

<https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>

<https://www.dublincity.ie/sites/default/files/media/file-uploads/2018-07/online OPC-GUIDE.pdf>

<https://www.katowice.eu/SiteAssets/dla-mieszka%c5%84ca/dla-senior%c3%b3w/Informator%20dla%20Senior%c3%b3w%20-%20edycja%202023.pdf>

<http://www.seniorplus.gdynia.pl/strona-glowna>

<https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/starejsi-v-ljubljani/>

<https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/?alpha=B>